

Sociální trojčlennost (2): článek kulturní

Ratmír Zoubek

Patří sem ovšem náboženství, věda a umění. Každá moderní ústava zaručuje svobodu náboženského vyznání, vědy a umění. Nelze ani říci, že „umění má být svobodné“. Spíše lze říci, že umění je buď svobodné, nebo není uměním. Pstruh, který byl vyňat z vody, přestává být velmi rychle rybou a stává se zdechlinou; nemůže pak již sloužit za pokrm. Právě tak věda a umění, jsou-li zbaveny svobody. To je zřejmé.

Není však již každému tak zcela zřejmé, že do sféry svobodné kultury patří i školství. Příliš jsme si zvykli na „samozřejmost“, že školy jsou státními úřady. Rozhodneme-li se však pro nepředpokaté myšlení místo myšlenkových návyků, nahlédneme snadno, že v současné době školství do státní správy nepatří. Připomeňme např. tu skutečnost, že asi před 60 léty byl v USA uvězněn jeden učitel za to, že děti učil vývojové teorii ve smyslu Haeckela a Darwina, ač v tom státě platil oficiálně – jako státní dogma – doslovný výklad bible, podle něhož Bůh stvořil svět za šest dní a ty dny byly stejně dlouhé jako dnešní. Během 40 let temna byli u nás učitelé naopak pronásledováni z opačných posic, byli pronásledováni pro pouhé podezření, že jsou snad věřícími křesťany. – Jana Husa pokládá Katolická církev dodnes za kacíře (i když oceňuje jeho osobní ctnosti), protestantské církve ho velice chválí, důslední ateisté ho musí pokládat za „náboženského tmáře“, jenž šířil „opium pro lid“ (i když oceňují jeho osobní ctnosti). Učitel může mít na tyto – či četné jiné – sporné otázky ten či onen názor. Jako státní učitel je však povinen vštěpovat dětem názor ministra školství, snad zcela jiný. Jak se to slučuje se svobodou slova a s lidskou důstojností toho učitele? Jako občan může napsat do novin třeba článek opačného zaměření než je ona povinná státní víra, kterou je nucen hlásat ve škole. Co když mu starší žáci přinesou ten jeho novinový článek a zeptají se ho, čemu tedy věří doopravdy: zda tomu, co jim říká, či tomu opačnému, co napsal v tom článku? To má učitel „od zvonění do zvonění“ věřit něčemu jinému, než čemu věří jinak? – A co když mají rodiče na různé sporné otázky (takových sporných otázek je velice mnoho!) Jiný názor než škola? To by pak musili rodiče – jako během oněch 40 let, ale i předtím! – říkat dětem asi toto: „To, čemu tě učí pan učitel ve škole, není pravda. On tomu sám také asi nevěří, ale říká to, protože se bojí. A ty to musíš říkat po něm, abys dostal hezkou známku a byl přijat na gymnasium nebo na vysokou školu. Pravda to ale není. Pravda je úplně jiná, my ti ji povíme... – Co si pak má dítě myslit o učiteli a o rodičích? Pro moderního dospělého člověka je dobré, slyší-li různé názory. Ale pro dítě mají být rodiče i škola naprostou autoritou, až do jeho 14 let. Ty autority si nemají odporovat! – To je možné uskutečnit jen tak, že tu budou různé školy, na různých světónázorových základech. Každý učitel a každý rodičovský pár si vyberou školu, která neodporuje jejich světovému názoru.

Ještě důležitější než otázky světonázorové jsou otázky metodiky vyučování, výběru učiva atd. – I zde by měla vládnout volná soutěž.

Stát by měl mít vůči školství jen velmi omezené kompetence: je oprávněn a povinen dohlížet, aby se každé dítě někde nějak naučilo číst a psát, čtyřem základním úkonům početním, násobilce, základům zeměpisu a občanské nauky atd. Aby tedy každé dítě někde nějak získalo určité nezbytné elementární vědomosti. Jinak si rodiče mají svobodně vybírat školu pro své děti; dospělý student si školu vybere sám.

Ještě větším šokem pro naše myšlenkové návyky je zjištění duchovního badatele, že do sféry svobodné kultury, do sféry duchovního života patří i národnost!!! – Všichni jsme fascinováni zásadou „práva na (politické) sebeurčení národů“. Toto nešťastné, neproveditelné „právo“ vstoupilo také – bohužel! – do obou helsinských paktů, a to vždy dokonce jako první článek každého z nich.

I dnes pohlížíme s údivem a s lítostí na náboženské války, které byly vedeny ve středověku a na počátku novověku. Nechápe, jak může být někdo tak zpozdilý a zaslepený, že chce zevní mocí, silou zbraní prosazovat uznání pro svou víru. Zvláště když se takto prosazuje některé z vyznání křesťanských, kde prvním „příkázáním“ je láska. Dnes bereme jako samozřejmost, že v jednom městě či v jednom činžovním domě mohou vedle sebe žít katolíci, protestanti, pravoslavní, pravověrní židé i věřící vyznávající víru ateistickou. Každý si chodí v neděli do svého kostela, katolického, protestantského, do synagogy, do mešity či nikam. Městská rada se stará o bezpečnost ve městě, o dopravní pořádek, o odvoz odpadků atd. a chová se naprosto neutrálně k občanům různého vyznání. Dnes nikoho ani ve snu nenapadne, že by snad ta či ona církev měla mít svůj vlastní stát, své vojsko, ostnaté dráty, celníky, policii a věznice. Ještě méně někoho napadne, že by snad jiná duchovní pospolitost, například společnost pro pěstování madrigalů, svaz monistů nebo třeba Teosofická či Antroposofická společnost měla mít nějakou svou ozbrojenou moc. Právě tak je ale absurdní, aby každý národ a nárudek měl svůj stát, svou ozbrojenou moc atd. Zejména je to absurdní např. ve Střední Evropě, kde je mnoho malých národů a kde je či bylo mnoho regionů, měst i obcí národnostně smíšených, ba i mnoho smíšených manželství. Jako mohou vedle sebe žít v jednom městě katolíci, protestanti i židé, milovníci expresionismu i impresionismu, jazzu, rocku i madrigalů, tak je možno, aby žili vedle sebe v jednom městě např. Němci a Češi, Tyroláci a Italové. V chorvatské „Krajině“ budou nakonec muset vedle sebe žít jednak Srbové, píšící cyrilicí a zčásti pravoslavní, jednak Chorvati, píšící latinkou a zčásti katolíci. Není jiné řešení! Každý národ může pěstovat své lidové písně, kroje a tance. V městském divadle (tak to bylo praktikováno dříve např. v Mostě, městě národnostně smíšeném) se třeba střídá sezona německá se Schillerem a Wagnerem se sezonou českou, s Jiráskem a

Smetanou. Jak skvělá příležitost pro obyvatele města poznat obě kultury! Městská správa je však jen jedna, kulturně neutrální, a stará se o bezpečnost občanů, čistotu města atd. – Není zapotřebí zvláštního starosty českého a německého, zvláštní kanalizace německé a české či zvláštní policie české a německé; policista i soudce musí být neutrální při výkonu své funkce, i když je jako člověk snad katolíkem či pravoslavným, Němcem či Čechem, obdivovatelem Humboldta či Haška, Bacha či Vlacha.

Náboženské války stály potoky krve, než lidé přišli na absurdnost takových bojů. Národní války stály řeky krve. Ta krev stále ještě teče a hrozí téci, dnes např. v Jugoslávii, v Arménii, v Gruzii. Kdy konečně svět nahlédne, že v dnešní době národy nemají být subjekty politiky, jako nemají být politickými subjekty církve či jiné kulturní korporace? Kdy konečně nahlédneme, jak hlubokou pravdu měl Rudolf Steiner, když r. 1917 vybízel oba císaře centrálních mocností, aby vytyčili jako svůj válečný cíl právo na sebeurčení jednotlivce, proti Wilsonovu abstraktně — intelektuálnímu „právu na sebeurčení národů“. Jaké řeky krve a slz mohly zůstat neprolity, kdyby se toto bylo včas nahlédlo! První světová válka mohla skončit smírem 1917 a Druhá světová válka nemusela vůbec proběhnout. Utkvělá představa, že každý národ či nárudek se krčí, řinče zbraněmi, za valy svého hradiště a uplatňuje krevní mstu či “kolektivní vinu“, to je představa z doby kamenné či bronzové, nikoli pro dobu naši! Odhodme navyklé myšlenkové a emocionální atavismy!